

כנסת שמינית
מושב שני

פרוטוקול מס' 95

מישיבת ועדת הכלכלה שהתקיימה ביום ג', כד' בסיון
תשל"ה (3.6.75) בשעה 13.00

הנוכחים:

חברי הועדה:
י. הורוביץ - היו"ר
א. אבטבי
פ. גרופר
מ. דרובלס
י. דרניצקי
ע. הדר (הורוביץ)
י. כהן
א. לבנבראון
א. לבני

מוזמנים:
דר' מנדלבאום - משרד המסחר והתעשייה
מר בן-דב - " " "
י. רוין - החברה לפתוח יהלומים

מזכיר הועדה - פ. פלקשר
יועץ כלכלי לועדה - ד. לב
רשמה - ש. ברקח

סדר היום

א. ניהול החברה הממשלתית לפיתוח ופיקוח תעשיית היהלומים - הצעה
לסה"י של ח"כ א. לבני.

ג. שונות.

היו"ר י. הורוביץ: אני פותח את הישיבה.

הנושא שעומד לפנינו לדיון הועבר מן המליאה לפי הצעת חה"כ לבני, ולכן אבקש אותו לפתוח.

א. לבני: הבעיה הראשונה שאני רוצה להציג היא: מדוע אנשים פרטיים שעוסקים ביהלומים מרויחים הרבה, ואילו חברה זו לא תמיד מרוויחה. אמנם אין לה הפסדים לעולם, היא מממלת קונה עוד מניות ומכסה אותן, אבל גם רווחים אין לה. הייתי רוצה שועדת הכלכלה תבדוק בצורה מעמיקה יותר את הסיבות לכך.

היו"ר י. הורוביץ: במה היא עוסקת?

א. לבני: היא נוסדה לצורך חיפוש חומרי גלם, היות וישראל היתה תלויה אך ורק בסינדיקט שבלונדון. אמנם ההיצע ביהלומים עולה על הביקוש, אבל המטרה היתה להבטיח לטווח ארוך את האספקה לישראל. אמנם אפשר היה לעשות זאת באמצעות סוחרים יהודיים רבים שעוסקים בכך, ואפשר היה לקנות דרך רבים מהם, אבל בכל זאת הוחלט להקים למטרה זו חברה ממשלתית. המחזור של החברה נע בין 15 ל-20 מליון \$ לשנה. היא מעסיקה - או העסיקה בשנים מסוימות - 30 עד 38 עובדים, ואני יודע שסוחרים אחרים באותו מחזור הסתדרו בעזרת 6 עד 8 עובדים בלבד. החברה מחזיקה משרדים בארץ בבנין הבורסה ליהלומים, ויש לה גם משרדים אחרים בחוץ לארץ: בקהיליה המרכז אפריקנית, בספיריה לייאונה, ועוד - כלומר באותן ארצות שמקובל גם לתת שוחד.

בעיה נוספת שהטרידה אותי היא העובדה שהחברה גלשה גם לעסקים אחרים שאינם קשורים ביהלומים. היא השקיעה 790 אלף ל"ב בפתוח מפעל לייצור פנסי רוח בבנג'י. יש לי ידיעות מפורטות על כך שניהול עסקי החברה נעשה בצורה בזבזנית וראותנית. אם היה איזה שהוא פיקוח ממשלתי על החברה שעסקה ביהלומים ממש, הרי בחברות הבח שעסקו בייצור דברים אחרים (ועל כך אני בעצם מבקש את האינפורמציה) לא היתה שום ביקורת. עובדה היא שחברדת אלה פעלו שנים ולא הביאו לשום רווח. ניסו למשוך לענין גם משקיעים ישראלים בעלי ידע ואמצעים, אבל לא נתנו להם להתערב בניהול; הכל התנהל על ידי המנגנון. תשומת הלב לחברה זו התעוררה בגלל שני אנשים היושבים במועצת המנהלים שלה מיום היוסדה: מיכאל צור ולובה טיגנר. מר מיכאל צור היה היו"ר כמעט במשך כל השנים, גם לאחר שפסק למלא תפקיד במשרד המסחר והתעשייה, והגב' טיגנר ליוותה אותו באופן קבוע בכל תפקידיו, הן בצ"מ, הן בחברה לישראל והן בחברות האחרות שבהן מילא תפקידים. שאר החברים במועצת המנהלים הם כולם אנשים שאינם מבינים מאום בעסקי היהלומים. לכן אין זה פלא שנוצרו הפסדים, ניהול כושל וכיוצ"ב. אין זה מקרה שהחברה צברה הפסדים, גם משום שהעובדים היו רשאים לעסוק במיסחר פרטי ביהלומים. אני יודע שלעובדים היתה זכות קדימה כדי לקנות אבן כלשהי, והיו שותפים לעסקים גם "חחנים וגיסים" של כל המעורבים בחברה. לפעמים מכרו לעובד מתחת לשווי האבן, בטענה שהיה פגם איזה שהוא. סוחר פרטי, גיסו של מיכאל צור, היה בעל זכות קדימה ראשונית למכור או לקנות מן החברה - ולא תמיד מאפרזקה.

אין להתפלא שהמצב הגיע לכך, בחברה על בסיס כזה. השאלה היא אם יש צורך בחברה כזאת ואם כן - האם זה צריך להיות גוף ציבורי, או שמא עדיף שתהיה זו חברה שיש לממשלה שליטה בה אבל איננה מנוהלת על ידה, אלא בצורה טובה יותר. שנית, אני מתעניין מאוד בחברות הבח שלא עסקו ביהלומים. במאזנים של החברות הממשלתיות אין שום נתונים על כך. החברה לפנסי רוח, למשל, מתנהלת כבר מזה 10 שנים, ולא ידוע אם יש לה רווחים או הפסדים. פרשה צור נפתרה על ידי עצמה; את הפרשיות האחרות צריך היה לברר צמ"ל החברה, ולא עם היו"ר מועצת המנהלים שיופיע בפנינו. מאז העליית הצעה זו לסדר היום, הופנו אלי פניות רבות לעבור על הענין יותר בשקט, ועובדה היא שגם מנהל החברה

יצא לחוץ לארץ ולא יופיע בפנינו. יו"ר מועצת המנהלים עוסק ודאי בעוד חברות רבות, ואני בטוח שהוא איננו בקיא בשטח זה. הדיקטוריון בחברות כאלה מחננס בדרך כלל רק פעם בשנה, ולכן אין לצפות ליותר.

ד"ר. מנדלבאום:

אני רוצה לחזור בכמה דברים על הסיבות להקמת החברה, שאולי אינם ברורים לקהל. ענף היהלומים הוא ענף מאוד מכובד אצלנו, והשנה מגיע ליצוא של 550 עד 600 מיליון \$. זה ענף מאוד מסוכן ויש גם הרבה החזרות, כי יש בעולם משבר שצגע בארצות רבות; יחסית נפגענו פחות מאחרים, היות ואנחנו מתמחים ביהלומים בינוניים. היהלומים התעשייתיים נפגעו בגלל החזרות של היהלומים הסינטיים, ואילו המכירות של היהלומים הגדולים והמפוארים יותר נפגעו מן המשבר הכלכלי. יחד עם זאת יש ציפיות שלקראת סוף שנה זו יחול שיפור בענף. בארץ מוצאים כ-10,000 איש פרנסתם בענף הזה, וההכנסה הן של בעלי המפעלים והן של הפועלים היא מן הגבוהות. לישראל יש אמנם חלק חשוב ביצור העולמי הכולל (בערך 50%) אבל אנחנו נתונים חמיד בפחד, משום שחומר הגלם איננו מצוי בישראל. אנחנו חלויים לחלוטין בהקצבות שנעשות על ידי הסינדיקט (זהו כינוי ל"דיימונד טרדינג סנטר"). מידי פעם בפעם אנחנו שומעים שיש להם גם קשרים חשובים עם השכנים שלנו, וקיים החשש שגורמים שאינם לטובתנו, כלכליים או אחרים, יתערבו בעניין ונקבל פחות הקצבות. החברה הוקמה כדי להבטיח במידה מסוימת אספקת חומרי הגלם. אני חושב שזה דבר חיוני. היינו כמובן שמחים מאוד אילו הינו מצליחים להעביר ארצה גם חלק מן התעשייה הבלגית. מחברר שמידי פעם בפעם מתגלות כל מיני אפשרויות שאפשר לנצל בגלל העובדה שהחברה הזאת היא חברה ממסלחית ועצמאית. הסינדיקט מחשיב מאוד את החברה הזאת, ועוקב בהתמדה אחר פעולותיה. עצם קיומה של החברה מביא את הסינדיקט ליחס מתחשב יותר בצרכים שלנו. אני רוצה לציין שבשנים 1974-1974 החברה היתה ריווחית, אבל אני סבור שכדאי היה להחזיק אותה גם אילו היו לה הפסדים, בגלל היתרונות שעצם קיומה של חברה עצמאית מביא למשק. הסינדיקט יודע עכשיו שאם יצמצם את אספקת חומרי הגלם לישראל אנחנו נגדיל את היקף האספקה דרך החברה, ובזאת הוא לא מעוניין. לפני חודשים אחדים ערכנו דיון בנושא זה, והוחלט שהחברה הזאת היא צורך חיוני לענף כולו. זה אחד הענפים שצריך להיות דוגמא לאמינות לכל הענפים האחרים, כי כאן מלה היא מלה. יש לענף ערך מוסף גבוה, שגדל והולך; בשנה האחרונה הגיע ל-22%.

בקשר לעיסוקים האחרים - עיקר עיסוקה של החברה הוא ברכישת חומרי הגלם לענף היהלומים. אם נכנסו לעסקות מסוג אחר, הרי זה רק כדי להבטיח חזקה על חומרי הגלם. צריך לזכור שמדובר במדינות אפריקניות, והם מוכנים לחת את הזיכיון בתנאי שעוזרים להם בשטחים אחרים. אם היו למר לבני טענות על ניהול החברה, אני בטוח שהוא לא מתכוון לשלוש השנים האחרונות, מאז יש מנכ"ל חדש.

י. רויך:

אני רוצה להשיב על הדברים שהם בעיני החשובים ביותר, קודם כל בקשר לטוהר המידות. יש מספר דברים שגם בעיניו של זאב אשל וגם בעיני נראו כדברים חמורים, והפסקנו אותם. כוונתי למסחר פרטי של האנשים בתוך החברה. הבאתי את העניין לדיון במועצת המנהלים, החלטנו שצריך להפסיק והפסקנו. אין זה דבר פשוט להפסיק לעובדים תנאים מיוחדים שהיו להם בעבר. חלק מהם עזבו, חלק נשאר וקיבלו את הדין. יחד עם זאת חפשנו את האפשרות להבטיח לעובדים שלנו להיות נוכחים בבורסה, כי אנחנו רוצים שתהיה להם ידיעה ממקור ראשון על מה שמתרחש. אנחנו נותנים לשלושה או ארבעה עובדים שלנו רשיון להסתובב בתוך הבורסה, עם הוראות ברורות שאסור להם לקנות. הם אינם יכולים לא לקנות ולא למכור לשום גורם, ואינם רשאים לעסוק בשום עבודה מחוץ לעבודתם בחברה. נכון שזאת בעיה חמורה של פיקוח, אבל משתדלים לעשות את זה טוב.

הפסקנו עוד דבר, לפני החלטתו של זאב אשל והחלטתי: העיסוק ביהלומים מלוטשים. כאשר באתי לחברה לפני 3 שנים,

היו גם קניות ומכירות של יהלומים מלוטשים. גם בענין זה החהליך הוא הדרגתי, אבל מתוך מחזור של 15 מליון \$ הגענו ל-200 או 300\$ בלבד על יהלומים מלוטשים, וזה למעשה הולך וניפסק. אנחנו ממשיכים לעסוק רק בקניה ומכירה של חומר גלם. נוסף על כך הפסקנו גם קניה ממקורות אספקה בחוץ לארץ שלא דרך הסניפים שלנו, כפי שהיה נהוג בעבר. בחקופה מסוימת קנה ד"ק גראוברט הרבה מאוד בשביל החברה שלנו. מאז אני בחברה לא קנינו שום דבר ממנו אלא רק דרך הסניפים שלנו. אלה הדברים שנראו לי כחמורים ביותר מבין הדברים שהעלה חה"כ לבני, ואני גאה בכך שגם אנחנו חשבנו בכוון זה, ונשמנו את הדברים האלה.

אני רוצה להסביר את הצורה שבה אנחנו קונים ומוכרים. יש קושי בשביל חברה שמנהלת ספרים, בעיקר בענין המכירות. אנחנו קונים באפריקה ובסינדיקט, זאת כל הקניות האלה אנחנו יכולים לרשום. מן הסינדיקט אנחנו קונים בשעור של 300 עד 700 אלף לחודש, בערך, משום שאי אפשר לקנות פחות. המטרה שלנו איננה לקנות מהם. יש לנו משרדים במונרוביה, בליבריה ובקהיליה המרכז אפריקנית בבנגי. אנחנו קונים מאפריקאים יש להם רשות לבוא למשרדים ולמכור. זה נעשה בצורה מבוקרת, כי בכל המקומות האלה חייבים לנהל ספרים, חייבים להציג את היהלומים בפני המפקח על היהלומים מטעם המדינה, לשלם מס יצוא ורק אז אפשר לייצא. כל היהלומים מגיעים ארצה, וכאן ממיינים אותם מחדש מיון קפדני יותר, היות וכאן יש פחות לחץ. יש לנו כאן 6 או 7 אנשים שממיינים את חומר הגלם ומוכרים בבורסה. בדרך כלל לכל סוחר בחומר גלם, יש קניינים קבועים, כפי שיש לסינדיקט. כל סוחר בבורסה מייצג קבוצה של מלטשות או של סוחרים אחרים. הסחורה שלנו מאוד מאוד מבוקשת, בעיקר זו שבאה ממונרוביה ומבנגי. בדרך כלל אנחנו מצליחים לקבל מחירים גבוהים, היות לידע שצוברים המעריכים אצלנו. אנחנו משתדלים ליצור חדרות בין הקניינים, כדי לקבל מחיר טוב. עד כמה שילדע לי לא נשמעו שום טענות על מיון הסחורה, על טיבה ועל התנאים שבהם אנחנו מוכרים. בניגוד לאחרים, אנחנו דורשים חשלוט במזומן, או לכל היותר אשראי לחודש ואז היהלומים נשארים אצלנו עד לפרעון הצ'ק.

יש לנו גם משרד באנטוורפן שקונה לנו סחורה כאשר איננו יכולים להשיג סחורה כזאת לא באפריקה ולא בסינדיקט. לדוגמא: יש עכשיו הברחות גדולות של יהלומים על יד פורטוגזים שעוזבים את אנגולה, ויש גם ביקוש גדול ליהלומים כאלה.

בקשר לעיסוק שלנו בפנסיו רוח - הרי זו חברה משוחפת לנו ולממשלת קמ"א, כשכלל שותף 50%. לא הייתי במגע עם ממשלת קמ"א, אבל אני יודע מתוך מגעים במשרד החוץ שהם טוענים שאנחנו "מוצאים לשד המדינה" על ידי כך שמוציאים את היהלומים, ומשום כך צריך גם לעשות משהו בשבילם בשטחים אחרים. אני כפוצ'אליסט חושב שהם צודקים. גם מדינת ישראל נוהגת לדרוש מגורמי חוץ עושים כאן עסקים טובים, שיסכימו לחמורה מסוימת: למשל אם מייבאים הרבה ממקור מסוים, אנחנו דורשים שגם הם יקנו אצלנו. "האושר" שלנו היה דוקא ביבוא שאנחנו עושים ולא ביצוא... לכן אני גם חושב שהחביעה שלהם היא ליגליט.

א. לבני: אני לא מתנגד לענין, אבל שאלתי היא מדוע צריכה החברה הזאת לעסוק בזה.

י. רויך: אנחנו בהחלט לא מעוניינים לעסוק בזה. הממשלה היא שדרשה מאתנו לעשות זאת, היות ואנחנו פעילים עם ומרוויחים מן המגע עם הארצות הללו.

ד"ר מנדלבאום: כמה אנשים אתם מחזיקים שם?

י. רויך: איש אחד. אנחנו מפסידים על המפעל הזה באופן קבוע, 40 עד 50 אלף \$ לשנה. זה נבלע במאזן של החברה שלנו. הפרשנו לצורך זה מליון ל', והיות והשטח הזה איננו בתחום האספקה שלנו, מש הכנסה איננו מכיר בכך כהוצאה. הייתי מאוד שמח אילו היו

משחררים אותנו מן הענין הזה. היות והממשלה דרשה זאת מאתנו, שכרנו 2 מומחים, שאנחנו חושבים אותם למומחים טובים לקיום מפעלים מסוג זה, ואנחנו מחזיקים אותם שם. לולאי הם, הינו ודאי מפסידים עוד יותר. בכלל לא פשוט לשכנע מישהו למלא שם תפקיד כזה. אני מתכוון למהנדס אביאור, ולמהנדס בלס. אני רוצה להבהיר לכם שבלי לקבל זכיון אי אפשר לפתוח משרד באיזה שהוא מקום, וכדי לקבל זכיון צריך את הסכמת הממשלה. אינני יודע אף יהלומן ישראלי שהיה מוכן להסתכן בענין כזה.

אנחנו גם מופיעים כרשימת הקניינים של הסינדיקט. הסינדיקט מכתוב אח המחירים לקונים שלו. הוא מודיע באיזה סכום הוא ישפך סחורה, וצריך לשלם מראש את כל הסכום; רק אחר כך מקבלים את הסחורה. אנחנו משתדלים על כן לשמור על רמה מאוד נמוכה של קניות בסינדיקט, המינימום ההכרחי כדי להופיע שם. אם לא נשמור על הקשר הזה, נהיה מנותקים מן השוק. לפעמים אנחנו נקלעים למצבים די מסובכים. בתקופה מסוימת ביקשה מאתנו ממשלת קינשסה לפקח על פעולות הסינדיקט בהתאם לרשיון שהוא קיבל שם. אנחנו הינו מודקים אם הסינדיקט שילם את המחירים הנכונים, ונקלענו לחלוקי דעות שהקשו עלינו מאוד לשמור על יחסים טובים עם שני הצדדים. אף על פי כן היו מקרים רבים שהסינדיקט היה צריך להוסיף תשלומים לממשלת קונגו, בעקבות הערכתנו שהם לא שלמו מספיק. זה כמובן פגע בנו באופן שרירותי כאשר באנו לקנות. אחר כך הפעיל הסינדיקט לחץ על ממשלת קינשסה, עד שיצאנו משם. עכשיו לוחצת עלינו ממשלת סיריה לדאוג לבוא שמה ולעשות אותו דבר, אבל אנחנו מהססים כדי לא לקלקל את היחסים עם הסינדיקט. הסינדיקט קנה שם את כל התפוקה מן המיכרות, ויש לו שם אינטרס מאוד מהותי. אנחנו מחפשים לעצמנו "שטח הפקר", כמו גאנה למשל, שם אפשר לקבל זכיון. יש לנו קושי להכנס גם לחוף השנהב, כי הם דורשים מאתנו להקים שם מלטשה. אנחנו לא מעוניינים להקים מלטשות בכלל, וגם חושבים שזו תהיה תחרות לענף הישראלי. ההזמנה עומדת כבר קרוב ל-7 או 8 חודשים ועוד לא בקרנו שם, כי אנחנו לא יודעים מה לענות להם בענין זה. כל הפניות האלה באות אלינו כחברה ממשלתית, ויש הרגשה שאנחנו עוסקים ביהלומים בצורה קצת יותר מבוקרת. זאת המטרה העיקרית שלנו ואנחנו לא מנסים לפתח שום מקורות אספקה אחרים. הינו שמחים יותר אילו נחנו לנו להכנס לדרום אפריקה, אבל לא הצלחנו בכך - כנראה משום שהסינדיקט מצליח למנוע זאת מאתנו. ההצעות שהציעו לנו עד עכשיו בעקבות פניותינו לא מתקבלות על הדעת, אבל המגעים עדיין נמשכים.

בקשר למספר העובדים, אנחנו מעסיקים היום 25 איש. אני חושב שאפשר לפטר עוד 1 או 2, אבל אינני בטוח. כשקבלנו את החברה היו בה 35 עובדים. 5 אנשים עוסקים בניהול ספרים בלבד, דבר שיהלומנים אחרים חוסכים לעצמם. שנית, יש לנו אנשים באפריקה: 2 בבנגי, אחד במונרוביה ואחד באנטוורפן. הם מתחלפים ביניהם כל 6 חודשים. בארץ יש 10 ממינינים ומעריכים. גם זה אין אצל יהלומנים פרטיים, כי הם קונים את הסחורה מן הסינדיקט ואת כל אחד מכיר. מי שעוסק במקומות אספקה אחרים ולא רק מן הסינדיקט, מחזיק גם כן הרבה מאוד ממינינים ומעריכים.

אנחנו נמנעים מלהגדיל את חלקנו בשוק בארץ. אינני חושב שתפקידנו לקחת פרנסה מאנשים אחרים. למרות זאת יש יהלומנים רבים שמתנגדים לקיומנו. אחת הסיבות היא שאצלנו יכול המפקח על היהלומנים לקבל אינפורמציה יותר טובה מאשר בכל מקום אחר. שלטונות מס ההכנסה יודעים מה שנעשה בענף היהלומנים דרך התבררה שלנו. זה לא כל כך מוצא חן בעיני יהלומנים רבים, ואני יכול להבין אותם. יש הרבה עסקים שאנחנו יודעים עליהם, אף על פי שאנחנו לא משתחפים בכך, ויכולים למסור על זה אינפורמציה. אין אנחנו "מתנגשים", אבל אם פונים ושואלים אותנו אנחנו אומרים מה שידוע לנו. יש למשל מושג "דולר יהלומנים", והיהלומנים לא נהנים מזה. אנחנו יודעים שבבורסה ברמת גן מחליפים לא רק יהלומנים אלא גם כסף. היהלומנים עוסקים אתנו, בדרך כלל מרוצים - כך לפחות אני מחרשם.

לנו הפסד של 766 אלף ל"י. אשר לריווחיות של החברה, הרי ב-1971 היה

מ. דרובלס: כמה הון מושקע בחברה?

י. רויז: 4 מליון ל"י. ב-1972 הרוויחה החברה 420 אלף ל"י, ב-1973 402 אלף ל"י וב-1974 26 אלף ל"י. ב-1973 התחיל משבר נורא בענף היהלומים, והענף עוד לא כל כך התאושש. בודאי גם השנה נגמור פחות או יותר בנקודה של לא רווח ולא הפסד. אני כמובן לא מרוצה מן המצב הזה והיינו רוצים לשלם דיבידנד כל שהוא על ההון. פיטוריהם של 10 עובדים חרמו בצורה די משמעותית לצמצום ההוצאות. אני חושב שאנחנו עשויים להכנס לכמה עיסקות שיביאו רווחים. בכל זה מדובר על יבוא, כי אנחנו לא מייצאים.

מ. דרובלס: לפי ההסברים ששמענו, אינני מבין מדוע צריכה זאת להיות חברה ממשלתית. לעומת ההון המושקע הרווחים הם קטנים ביותר. האם לא יכולה חברה פרטית לקחת את הסכום הזה על עצמה במקום הממשלה? העובדה שארצות מסוימות יכולות לבקש שנקים שם מפעלים, זה הפסד נוסף לחברה הזאת. אם ברור שמטבע העניין צריך להיות הפסד, היה אולי כדאי לשלם טובסידיה לחברה פרטית, אבל לא להטיל ניהול של חברה כל כך מסובכת על הממשלה. הייתי גם רוצה לדעת מהי הרביית על ההון.

א. לבני: השאלות שלי נובעות מן הדאגה לאינטרס הצבורי. טוהר המידות לא משיגים על ידי פטורין, אלא על ידי שיטה נכונה. אם יושב אדם בודד בבניין שעוסק ביהלומים וקובע כמה צריך לשלם - אני רק יכול לאמר שאילו זה היה עסק פרטי שלי, הייתי עושה זאת רק אני בעצמי, או שותף שלי. אם היו עובדים שפעלו שלא כשורה, מדוע לא העמידו אותם למשפט? השיטה היא שמכשילה אותם, כי נוחים להם פיתוי יותר מידי גדול, ובמיוחד כאשר הכספים הם כספים ממשלתיים. לכן אני בטוח שזה יכול לקרות גם להבא.

שנית, נדמה לי שהחברה מנוהלת בצורה בזבזנית. אינני יודע בכמה חברות אתה מכהן, מר רויז, במועצת המנהלים, אבל אני בטוח שאינך יכול להקדיש את כל זמנך לעניין זה. כך גם יתר חברי מועצת המנהלים: גב' טיגנר, מר להב, מר עדן, מר דרורי וכו'. מבחינת הסדר הצבורי גם טוב היה, לדעתי, שיעסוק בכך איש בנק אגוד או איש בנק דיסקונט שקרוצים לעסקי היהלומים, ולא דוקא אחת כנציג בנק הפועלים. השאלה שלי היא האם המינוי שלך פועל לטובת יצירת קשרים בין בנק הפועלים לבין ענף היהלומים. אין אני רואה בהנהלת החברה אנשים שהם בעלי מקצוע בענף זה.

אתה דברת על "אלה שהם קונים קבועים שלנו", כלומר יש גם כאלה שאינכם מוכרים להם. אם יש איזו שהיא הצדקה לייסוד חברה ממשלתית שתהיה מקור אספקה במקרה שהטינדיקט לא יספק, הרי החברה הזאת צריכה לשרת את הבורסה, את כל המלטשות. הבורסה היא גוף מאוגד; מדוע הם לא מיוצגים בהנהלת חברה כזאת, אם אומרים שהיא קיימת בשבילם? אחת מייבאים בסך הכל 5% מתוך חומרי הגלם שמגיעים ארצה לענף. אני יודע שאחרים, העובדים בהיקף הרבה יותר גדול, מסתדרים במנגנון יותר קטן. מתוך נסיוני בעסקים עם חברות ממשלתיות או צבוריות, ראיתי שעסק מתנהל בצורה לגמרי אחרת כאשר הוא איננו שייך לידיים פרטיות. מדוע לא לשחק את הנהלת הבורסה בניהול החברה, כדי שלא יהיו אפילו בין יהלומנים לפי החלטה שרירותית של הפקידים בחברה הזאת? זה גם ימנע את החובבנות בניהולה.

הייתי רוצה לראות אם המאזנים הנפרדים של חברות הבת. שם היו בזבזים לא נורמליים, ולכן החברה לא תרויח לעולם. גם החזקת עובדים במקום לצה עולה ביוקר רב. לבסוף אני רוצה לשאול כיצד אחת

מסחרים עם ה/ואת החוק שכל מי שמייבא חומר גלם מוכרח לתת התחייבות ליצוא? איך הפיקוח?

ע. הדר (הורוביץ): אני מקבל את ההסבר מדוע יש לנו ענין לשבת במקומות האלה, ואינני בטוח שחברה פרטית הייתה יכולה לזה. יכול להיות שהמטרה היא להבטיח מקורות אספקה אם הסינדיקט יצא לפעולה, אבל שאלתי היא מדוע אם כן לא שותפים בכך? אלה שהחברה הוקמה כדי לשרת אותם? צריך לשתף אותם, גם מבחינת הפיקוח, גם מבחינת הסכונן והאחריות לענין. אני חושב שלא בנק הפועלים מתאים לפונקציה הזאת, אלא היהלומן שקונה יהלומים בקנה מידה גדול,

הי"ר י. הורוביץ: הייתה תקופה כאשר חברה זאת הייתה בעלת חשיבות ממדרגה עליונה, אבל אינני בטוח שגם כרגע זה כך. אך אם כן הדבר, מדוע יש כלפיכם ביקורת רבה מצד היהלומנים? האם בגלל כך שאינפורמציה עליהם מגיעה דרככם? אם זה טוב בשבילם, גם הם היו צריכים לדעת שלא כדאי להם להיות תלויים רק בסינדיקט. מדוע כמו בענפי יצוא אחרים, איך יצוג של הנוגעים בדבר בחברה הזאת? פעם אמרו שהיוזמה הפרטית איננה זורמת למקומות בעיתניים; זאת עושה רק היוזמה הציבורית. כיום זה כבר לא מחקבל על הדעת. בדרך כלל יש נוהלים של פיקוח ושל ביקורת, אבל בשטח זה במיוחד יש שדה עצום למעילה באמון. איך כאן תנאים של תחרות רגילה. לולא הייתה ברירה הייתי מבין, אבל כאן יש ברירה: להעמיס את "התענוג" הזה על הנוגעים בדבר, אם באמת זה לטובתם. בשביל מה אנחנו צריכים להעסיק 28 איש, כאשר יש הוץ עצמי גדול מושקע, ובכל פעם צריך להוסיף ולהציל אותם מגרעונות? ואם זה לא טוב לנוגעים בדבר - למי זה טוב?

י. כהן: לא מובן לי כיצד אומרים מצד אחד שזה צינור אספקה נוסף, ומאידך אומרים שהחברה מעוניינת להגביל את עצמה לממדים המצומצמים ביותר. אם זה טוב, מדוע לא מרחיבים את העניין? מדוע לא משתפים עוד גורמים?

י. רוזן: אני יודע שחברים בבורסה אינם רוצים להשתתף בצורה כלשהי בחברה שלנו כיום, משתי סיבות: קודם כל משום שאנחנו מנהלים ספרים וזה קשה מאוד אם רוצים להעביר עסקים דרכם; הספרים שלנו פתוחים, ואני לא רואה את השותף המוכן להצטרף; שנית, ענין התחייבויות יצוא. זה דבר מאוד מסובך. הממשלה מטילה את התחייבויות היצוא על יבואנים, אבל היבואן שקבל את ההתחייבות על עצמו איננו רואה יומד את הסחורה. המלטשה שלה הוא מכר, היא שעושה את היצוא. כאשר רנחנו מייבאים, אומרים לנו בכמה אנחנו חייבים למכור את זה בחוץ לארץ. אנחנו נוהגים להטיל התחייבות יצוא זו על מי שקונה אצלינו. זה יוצר התחשבנות מאוד מסובכת. אנו מחליפים את שם החברה שלנו בשם הקונה, והוא יקבל את הסובסידיה מהמפקח על היהלומים. זה נעשה לגבי 90% בקרוב מן הסחורה. יהלומנים אחרים אומרים שהם אינם רוצים לקבל את ההתחייבות הזאת, ואז הם משלמים מחיר יותר גבוה. יהלומנים אחרים מרויחים מן דומר בהתחייבויות; החברה שלנו איננה יכולה להרוויח בדרך זו. אם ימצאו שותפים רציניים, יבואו במשא ומתן עם משרד המסחר והתעשייה.

אשר לשוואה למועצות היצור, הרי עד כמה שידוע לי אלה נוצרו מחוץ רצון וולונטרי של היצרנים, יחד עם אכיפה של החוק על אלה שאינם רוצים בכך. אם אנחנו נבוא להסביר את סחר היהלומים בעזרת חוקים שנכפים על היהלומנים, אפשר לנסות זאת אבל היהלומנים לא ישבו בארץ הזאת.

א. לבני: אין חוק שכופה את החלטות מועצת פרי הדר, למשל.

י. רויזן:
יש לה רשות אפילו לקחת שוטרים משלה ולעצור
מכוניות ברחוב! אני חושב שצריך לסדר דברים
באופן חוקי בדרך כלל, אבל בשטח הזה אני חושש שאם יהיה חוק לא יהיו
יהלומנים.

אשר להכרח בקיום החברה - שאלתי פעמיים במשרד
המסחר והתעשייה אם יש בכלל עניין להמשיך בחברה. התקיים דיון ואמרו לי
שצריך להמשיך. אם יגידו לי שלא, אני מוכן להחזיר את כל המשכורת שאינני
מקבל שם... ביקשו ממני למלא חשקוד זה כאיש ציבור, ולכן עשיתי זאת.
אילו חשבתי שהדבר איננו נחוץ, לא הייתי עושה זאת.

יש לנו התלבטות גדולה לגבי חברותו של מר להב
במועצת המנהלים, כי הוא יושב ב"בנקאים בנק" ואנחנו קליינטים שלו. אני
חושב שיש כאן ניגוד אינטרסים. פתרנו את זה בצורה זאת, שהחלטות
מחבלות בבנק דיסקונט ולא בבנק ברקליס. אם אחת חושב שרצוי להכניס
למועצת המנהלים בנקים שעוסקים בעניין, אני בודאי לא אשב במועצה. אני
חושב שטוב שישב דוקא נציג של בנק שאין לו עניין בזאת.

א. לבני: כדי שאולי ימשוך על ידי כך קליינטים?

י. רויזן: אם בנק הפועלים יעסוק בזאת, אינני חושב לנכון
שאני אשב שם. בקשר לחברותם של אנשים מסוימים
במועצות מנהלים, זה דבר מאוד מסובך. אני יודע שיו"ר מועצת המנהלים
בבנק לאומי היה פרדסן; במועצת המנהלים של "אל על" גם כן לא יושבים
אנשי טייס. ישיבה במועצת מנהלים איננה מחייבת מומחיות באותו נושא;
בשביל זה יש מומחים שעובדים שם.

לגבי היקף העסקים שלנו בשוק, אני רואה את
החברה כמכשיר למקרה של צורך, אבל לא כאשר אין צורך. אין לנו עניין
להתחרות בענף היהלומנים. היינו יכולים להגביל את המחזור שלנו למומחים
אגדתיים. קבלנו הנחיה לא לגלוש להיקף יותר גדול, מחוץ מגמה להימנע
למקורות אספקה מסוימים ולא לעבור למקורות קניה אחרים. בעת הצורך יוכל
המכשיר הזה להגדיל את הקניות שלו. היקף העבודה תלוי בהחלטת הממשלה.

נכון שיצור פנסי רוח אינם מעניינינו. ברגע
שנצליח להיפטר מזה, נשמח לעשות זאת.

נכון שיש בעיה חמורה של פיקוח, כאשר יושב איש
בודד בג'ונגל וצריך לקנות יהלומנים. אני רוצה לאמר שלגבי אותם עובדים
שהתפטרו או פטרנו, לא היה כל חשד של טוהר מידות. אנחנו מחליפים את
העובדים כל כמה חודשים מתוך האספקט הזה. אנחנו גם שולחים מידי פעם
בפעם מבקרים. כן מבקשים דיווח מלא ואפילו קבלות מן המוכרים הכושפים...
אנחנו עובדים בשיתוף פעולה מלא עם הממשלות ועם הפיקוח שהן מפעילות
לצורך הטלת מס. יותר מזה אי אפשר לעשות. אם נשלח שני אנשים כדי שאחד
ישמור על השני - זה יהיה יקר ובלתי יעיל. אני בהחלט מקבל שמישהו יכול
להחליט שזה "כאב ראש" גדול מדי; אני בודאי לא אלחם על העניין הזה.
אך כל זמן שאני יושב שם, אני משתדל ככל האפשר שהפיקוח והביקורת יפעלו
כדי שהערכת היהלומנים תהיה נכונה. החלטנו שלא ניתן רשות לאף עובד
להחזיק אצלו יותר מ-200 אלף \$ שחורה בחקופה אחת. יכול להיות ויכוח
מהו גודל הסכום שאפשר לפגור לאדם שיושב לבדו, כדי לא לגרום לפיתוי
גדול מדי. זה הדבר העיקרי שמטריד אותנו, אבל זה אופי העבודה.

א. לבני: קציתי גם לשאול אם אני יכול לקנות את 10 המניות
של פנחס ספיר?

י. רויזן: במשך 3 שנים אנחנו מבקשים מרשות החברות לתת
לנו את המניות האלה. זה בא כתוצאה מנוהג שהיה

קיים בארץ, שכאשר מיסדיה חברה מחלקים כמה מניות לאנשים פרטיים. היום כבר נקבע בחוק החברות שאין דבר כזה. אנחנו מספלים בענין.

היו"ר י. הורוביץ: אנחנו נקיים עוד ישיבה עם מנכ"ל החברה, וגם מר רויזן מוזמן.

ב; שונות

היו"ר י. הורוביץ: אם אנחנו רוצים שצמרת המשחדיים חופיע בפני הועדה, הדיונים שלנו צריכים להיות הרבה יותר מרוכזים.

ע. הדר (הורוביץ): מטרידה אותנו בעיה של חוסר מימון לאותם ענפים שלגביהם יש הסכם עם הממשלה, ובעיקר ענף הלול וענף החלב. תנובה לוקחת 20% ריבית. שאלתי אל חברי הועדה היא, האם הנוהג הוא שהועדה יכולה להעלות ביוזמתה היא נושא ולזמן את הגורמים השונים לדיון, או שעלי להעלות הצעה לשה"י במליאה? הענין הוא חמור, ויש בו גם הרבה אספקטים של הלנת שכר.

פ. גרופר: השאלה היא מאוד נכבדה, והפניה למליאה בענין זה חגרום רק להפסד זמן. בכל ועדה יש אפשרות להעלות נושאים, ואם הועדה מאשרת את הפניה, היו"ר פועל.

מ. דרובלס: יש הצעה לשה"י בקשר לאשראי לחקלאות. אני מציע לזמן את שר החקלאות לנושא זה, ואז נכרוך את שתי הבעיות יחד.

ע. הדר (הורוביץ): בדקתי את ענין הטובסידיות, והחברר לי שהממשלה משלמת בזמן. אם ישנן תקלות, הן באשמת הנהלת החשבונות של הקבלנים, או של המועצות. הענין שאני מעלה הוא שונה: העיסקה הממשלתית מדברת על 1.2 מליארד ביציים; בפועל מכרו רק 1.1 מיליארד ומאסמים 100 מליון. אין לזה מימון, ופרושו הקפאת 40 מליון ל"י. זה לא קשור למצוקת האשראי. בענף החלב איסמו סחורה בשווי של 60 מיליון ל"י - ביחד כ-100 מליון שחסרים בשני הענפים האלה.

היו"ר י. הורוביץ: אם יש הסכמה בועדה, אנחנו יכולים ביוזמתנו לזמן את הנוגעים בדבר.

ההצעה נחקבלה פה אחד